

**КИРИЛИЧНІ РУКОПИСНІ КНИГИ З КОЛЕКЦІЇ ХІХ ст.
АВГУСТА БЕЛЬОВСЬКОГО**

Марія Кольбух

*науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаника, канд. іст. наук*

Виявлено кириличні рукописні книги XV–XVIII ст. з колекції Августа Бельовського, охарактеризовано їх зміст і побутування, подано відомості про дослідження та публікації пам'яток, встановлено їх сучасне місце зберігання.

Ключові слова: *Август Бельовський, колекціонер, кирилична рукописна книга, літопис.*

The author has revealed Cyrillic Codices of the XV–XVIII cc. of the manuscript collection of August Belowski. Their content, area of existence, history of their research and publishing, and current location is described in the article.

Keywords: *August Belowski, collector, Cyrillic Codex, chronicles.*

Вьявлены кириллические рукописные книги XV–XVIII вв. с коллекции Августа Бельовского, дана характеристика их содержания и бытования, информация об исследованиях и публикациях памятников, установлено их сегодняшнее место сбережения.

Ключевые слова: *Август Бельовский, коллекционер, кириллическая рукописная книга, летопись.*

Одним із колекціонерів давніх рукописних пам'яток у Галичині ХІХ ст. був Август Бельовський (1806–1876), псевдонім Jan Płaza, — польський історик, поет, перекладач, який народився в с. Креховичі повіту Долина*. Початкову освіту здобув у м. Станіславові,

© Кольбух М., 2014

* Тепер Рожнятівський р-н Івано-Франківської обл.

згодом продовжив навчання в гімназії при василіанському монастирі у м. Бучачі, з 1828 р. вивчав філософію та право у Львівському університеті. 1845 р. отримав посаду скриптора в Національному закладі ім. Оссолінських у Львові, де з 1851 р. працював кустосом. Від 1863 р. каталогізував рукописи і друки Оссолінеуму, а в 1869 р. став директором цієї бібліотеки і редактором її періодичного видання «Biblioteka Ossolińskich».

Діяльність А. Бельовського дослідники [54; 57] поділяють на два етапи: 1-й — письменника–поета, 2-й (з 1840 р.) — історика, — досліджував історію Польщі. Перші поетичні спроби А. Бельовський помістив 1825 р. в «Rozmaitościach Lwowskich», 1830 р. — в «Haliczaninie» та інших періодичних виданнях. Поет самостійно видав новорічний альманах «Ziewonia»: 1-й том — 1834 р. у Львові, 2-й — 1838 р. у Празі, а після його конфіскації — 1839 р. у Страсбурзі. А. Бельовський спробував себе і як перекладач, зокрема сербських пісень (1830), «Piesń o Henryku Pobożnym» («Ziewonia», II, 1839), поезій Ф. Шиллера «Pienia liryczne» (1841), а також за допомогою Івана Вагилевича вийшли друком переклади «Wuprawy Igora na Połowców» (1833), «Powieść minionych lat» (1864) [48, с. 58].

Другий період діяльності А. Бельовського пов'язаний з бібліотекою Оссолінських — скарбницею недосліджених рукописних джерел, які він упорядковував та інвентаризував. Перші історичні дослідження опублікував під назвами «Myśli do dziejów słowiańskich» («Tygodnik Literacki», 1841), «Początkowe dzieje Polski» («Biblioteka Ossolińskich», 1842). Робота з рукописними матеріалами спонукала А. Бельовського до публікацій історичних пам'яток, зокрема критичних видань найдавніших джерел до історії Польщі. У зв'язку з цим виникла необхідність виявлення такого типу пам'яток в інших архівосховищах, тому А. Бельовський zorganizував декілька подорожей, у тому числі і за кордон. 1847 р. дослідник побував у містах Пільзно, Краків, Варшава, а зібрані матеріали лягли в основу його праці «Wstęp krytyczne do dziejów Polski» (Lwów, 1850). У 1851–1856 рр. історик подорожував по Галичині, а також побував у Кракові, Відні, Празі, Дрездені, Липську, Вроцлаві, а в 1857 р. — в Росії.

А. Бельовський був автором, фундатором і видавцем польських історичних джерел «Monumenta Poloniae Historica». За його старанням

у 1854–1861 рр. перевидано з доповненнями і поправками «Словник польської мови» С. Лінде, до підготовки якого активно долучився І. Вагилевич, котрий, за словами В. Щурата, «крім коректури вложив велику силу свого власного знання з анонімним самопожертвуванням» [48, с. 58].

Історик оглянув і зробив нотатки про рукописи найбільших книгозбірень Львова — Святоонофріївського монастиря, отців домініканців і кармелітів, кафедральної Святоюрської бібліотеки, про рукописи митрополита М. Левицького, кафедральної вірменської та волоської церков [50, арк. 44-49, 56-63, 75-77 зв., 85-89, 94-95]. Дослідник залишив список рукописів 1851 р. бібліотеки Львівського університету, які вціліли після пожежі 1848 р., де подано деякі зауваги до окремих пам'яток [50, арк. 19, 39]. Він також цікавився рукописною спадщиною галицьких монастирських архівів та бібліотек в Добромилі, Лаврові, Крехові, в яких побував у 1853–1856 рр., зробив їх короткий опис, подавши список найцінніших пам'яток та нотатки до них [51, арк. 51-63, 64 зв.-66, 68-73].

Зацікавлення історичною спадщиною спонукали А. Бельовського до колекціонування пам'яток писемної культури. Зберігся складений колекціонером список належних йому рукописів, рукописних книг та копій окремих манускриптів, що становить 145 позицій. Це історичні джерела, датовані А. Бельовським XII–XIX ст., написані латинською, польською, грецькою, церковнослов'янською та українською мовами [50, арк. 1-19 зв.]. Історик й надалі продовжував свою колекційну діяльність. Наприкінці 1876 р. його збірка вже нараховувала 154 рукописи та рукописні книги і 29 копій давніх манускриптів [6, арк. 35 зв.], які 9 листопада 1876 р. купив Національний заклад ім. Оссолінських у Львові за 1500 флоринів австрійської валюти у дружини А. Бельовського Юстини, яка продала їх після раптової смерті чоловіка в ніч з 11 на 12 жовтня 1876 р. Ще дві кириличні рукописні книги купив А. С. Петрушевич, який довгі роки співпрацював з А. Бельовським: надавав консультації про рукописи та рукописні збірки; дослідники обмінювалися літературою тощо [2, арк. 1, 3, 23; 34].

Оскільки в Оссолінеумі не існувало книги нових надходжень, де б реєстрували усі надбання [55, с. IX], тому немає точного переліку закуплених рукописів, що належали А. Бельовському. Відомо,

що набуті пам'ятки після опрацювання до 25 січня 1877 р. [6, арк. 35 зв.] вписали в інвентар рукописів Оссолінеуму разом з одиницями збереження, отриманими від інших суб'єктів і задокументували їх між порядковими номерами 2006-2264*. Слід зазначити, що дружина А. Бельовського 13 листопада 1877 р. подарувала бібліотеці закладу й рукописну спадщину свого чоловіка — 22 одиниці, заінвентаризовані згідно з документацією до 17 листопада 1877 р. під номерами 2356-2360, 2367-2383, а також 21 книгу [7, арк. 30]. Крім цього в Оссолінеумі зберігаються ще й інші рукописні праці історика (№ 2389-2394, 2410, 2418, 2421, 2432, 5721).

У списку рукописів А. Бельовського, укладенім власником [50, арк. 2 зв.-6 зв.], внесено такі кириличні рукописні книги XV–XVIII ст.:

- 1) «Книга нарицаема Патерик», 670 с. (№ 7);
- 2) «Чин биваемий на одіяніє ряси», 4⁰, XVII ст. (№ 8);
- 3) «Житіє і жизнь преподобного отця нашего Йова і о скончаніі його, і о составленіі святої обители Скитської», 8⁰, XVII ст. (№ 10);
- 4) «Історія о Ферарськїм або Флорентійськїм синоді правдиво ісписана», 4⁰ (№ 13);
- 5) «Інвентар сиріч порядочное описаніє вещей обрїтающихся в скарбці церковном при храмі Успенія Пречистої Приснодѣви Марїї в градѣ Львовѣ 1637 р.», 4⁰ (№ 61);
- 6) «Книга звѣздочества, повѣсті, казанья, пісні та ін.», 16⁰ (№ 62);
- 7) «Зерцало богословія» іеромонаха Кирила (Ставровцького), де додано «Літописець», 4⁰, 155 с. (№ 66);
- 8) «Літопись Добромильська Симеона Коростенського», 2⁰ (№ 121);
- 9) «Підгірські записки Івана і Павла Свідзінських», 4⁰ (№ 122);
- 10) «Пам'ять і житіє блаженного учителя нашего Костянтина Філософа», 2⁰ (№ 143);
- 11) «Блаженного архієпископа Феофілакта Болгарського тлумачення на Євангеліє від Матвія», XV ст. (№ 144).

* Так, в книзі обліку документації Оссолінеуму за 1876 р. перед купівлею рукописів А. Бельовського зафіксовано, що 22 вересня 1876 р. Оказ Казимир подарував закладу шість книг і один рукопис, якого заінвентаризували під № 2006 [6, арк. 28 зв.]. До Оссолінеуму надходили також рукописи 1 грудня — № 2014 [6, арк. 38 зв.] і 12 грудня 1876 р. — № 2078 [6, арк. 39], а також 4 січня — № 2143, 2144 [6, арк. 1 зв.], 24 січня — № 2236 [6, арк. 4] та 7 лютого 1877 р. — № 2264 [6, арк. 5].

У списку наявні також копії кириличних історичних пам'яток, здійснені у XIX ст.:

- 1) «Літопис Івана Чорноризця», 4⁰, 712 с. (№ 9);
- 2) «Правдивий опис повождення Дмитра Івановича (Самозванця) з рукопису Станіслава Немойовського ... р. 1606», 2⁰ (№ 30);
- 3) «Літопис з часів Лжедмитрія», 2⁰ (№ 86).

Список містить і перелік факсимільних видань кириличних рукописних книг:

- 1) «Житіє блаженного Кирила Філософа», 2⁰ (№ 107);
- 2) «Літописець литовський 1547 р.», 2⁰, 291 арк. (№ 87).

Власник на форзацах більшості цих книг вписав своє ім'я та прізвище, а також подав відомі йому факти, пов'язані з історією рукописів, їх змістом, рідше — олівцем на полях окремих книг зафіксував деякі історичні дані, задокументовані у пам'ятках, наприклад: «г. 1612 Potocki Stefan wzięty do niewoli» [28, арк. 82].

Найдавнішою зі списку кириличних рукописних книг власності А. Бельовського є Збірник-конволют кінця XV — початку XVI ст. [9], названий колекціонером «Блаженного архієпископа Феофілакта Болгарського тлумачення на Євангеліє від Матвія». У ньому, крім Євангелія тлумачного (від Матвія) Феофілакта Болгарського, додано окремі статті: повість про майбутній суд і земні муки, слова Йоана Златоустого про суєтність життя та про померлих, св. Єфрема слово про суд, любов і покаєння та його ж повчання про творення благих діл й окреме слово про суд, завершує збірник стаття «від старческих». Під час реставрації книги у XVIII ст. додано фрагменти двох інших пам'яток середини XVI ст., які містять:

1) текст із 120 запитань князя Антіоха та відповідей на них Афанасія Александрійського, виклад про віру Анастасія Антіохійського та Кирила Александрійського, «Ісповіданіє св. Трійці» та акафіст до Пресв. Богородиці;

2) Повість про Варлама і Йоасафа та житіє Кирила Філософа. На книзі збережено первинну оправу з дощок із жолобками на торцях, обтягнених коричневою шкірою з блінтовим тисненням басм наповнення (трипелюстковий дзвіночок, лев у колі, подвійне коло) та орнаментованих рамок. Під час реставрації XVIII ст. поновлено корінець оправи зі світлої шкіри, на якій золотом витиснено рослинно-геометричний орнамент та нову назву книги «Сборник».

Доля Збірника кінця XV — початку XVI ст. є досить складною. Довгий час книга перебувала у Сучавській митрополії, зокрема у церкві св. Георгія (про що свідчить відтиск печатки). У книзі зберігся запис Сучавського митрополита Досифея. Ймовірно, через нього книга потрапила до монастиря св. Онуфрія у Львові. Про пам'ятку у складі Святоонуфріївського монастиря 1852 р. писав А. Бельовський у статті «Biblioteki Lwowskie», а вже у 1876 р. професор Одеського університету Олександр Кочубинський із посланням на інформацію А. С. Петрушевича повідомляє, що книгу загублено [18, с. 208-209]. Тим часом книга потрапила у власність А. Бельовського, а після смерті дослідника його дружина Юстина продала пам'ятку А. С. Петрушевичу [38, с. 68], де вона зберігається дотепер у його колекції кириличних рукописних книг [9].

Ще однією з найдавніших кириличних пам'яток є збірник повчальних висловів монахів та оповідань про їх життя — Патерик Скитський кінця XVI ст. [32]. Папір книги з філігранню «лілія» повністю відповідає зображенню у каталозі Каманіна, Вітвицької [16, № 302 — 1599 р.]. Серед різновидів Патерика Скитський відрізняється тим, що більшу частину збірника складає системне зібрання висловів отців церкви, де всі патерикові оповідання і вислови поділені за основними монашими чеснотами (любов, смирення, послух та ін.). При цьому кожна глава побудована таким чином: спочатку подані в алфавітному порядку оповідання та вислови, пов'язані з іменами знаменитих єгипетських аскетів III–VII ст., опісля поміщено оповідання і вислови невідомих авторів. Патерик призначався передусім для читання у монастирських келіях, тому був власністю одного із, очевидно, галицьких монастирів. На полі арк. 336 зв. знаходимо покрайній запис дидактичного змісту, автором якого є ієромонах Філатей.

Більшість кириличних рукописних пам'яток з колекції А. Бельовського створені у XVII ст. Серед них — один із п'яти відомих на сьогодні* списків Манявського збірника останньої чверті XVII ст. [28]. Книга 8-го формату, розміром 15,5 × 9,5, оправлена у світло-

* Див. Великий Скит [3, с. 16-20]:

- 1-й — Підгорецький (ЛННБ, відділ рукописів. — МВ 144, 1262);
- 2-й — Августа Бельовського (ЛННБ, відділ рукописів. — Осс. 2180);
- 3-й — у Бібліотеці Румунської академії (Cod Slavici 567);
- 4-й і 5-й — у бібліотеці монастиря Путна в Румунії (№ 60, 74).

коричневу шкіру із тисненням на верхній кришці ромбоподібного середника із поясним в овалі зображенням Йова Княгиницького (?), орнаментальної рамки, невеликих орнаментальних прикрас та наріжників, тло нижньої кришки оправы заповнено вертикальними орнаментальними смугами. На корінці, поновленому у XIX ст., золотом відтиснуто слово «Скитъ». Папір блока книги з філігранню «аламода», подібною до зображення в альбомі Лауцявичюса [56, № 19 — 1677–1679 pp.].

До складу збірника традиційно входять:

1) «Завѣ^т дѣховный, многогрѣшнаго и хѣдаго и недостойнаго въ іеромонасехъ Ѡеѡ^тсіа, игѣмена бывшаго вбители стѡй Ски^тскои ...» [28, арк. 1-52] — устав для Великого Скиту Манявського, який у 20-х рр. XVII ст. уклав перший його ігумен — іеросхимонах Феодосій († 1630) на основі усного переказу Йова Княгиницького.

2) «Житіе и жи^знь прп^дбнаго ѡца нашего Іѡва і в ско^нчаніи его і в съ^ставленіи стѡя вбители Скв^тска въкра^тцѣ списано» [28, арк. 53 зв.-97 зв.] — житіє Йова Княгиницького, написане у 1622–1628 рр. ченцем Ігнатієм, який разом з Йовом перебував в Угорницькому монастирі, а згодом — у Скиті Манявському.

3) «Регѣла или оуста^в паче^ж правило по^ст^нического иноче^скаго живота» [28, арк. 98-102] — устав для малого монастиря — Скитику, укладений у 20-х рр. XVII ст. першим ігуменом Манявського скиту іеросхимонахом Феодосієм.

У списку А. Бельовського переписувач вказав місце написання Уставу Скиту Манявського — в монастирі на Скитику при храмі Успіння Пресвятої Богородиці [28, арк. 102]. Книгописець у колофоні задокументував своє ім'я — іермонах Дорофей: «Сіе житіе написася многогрѣшни^м іермонахо^м Дороѡеѡмъ бывши игуменомъ в^т то время» [28, арк. 103] та висловив прохання до читачів, щоб вибачили його за недоліки каліграфії, причиною якої була недуга: «Прощеніа прошѣ тако оулумни^м бывши в тоє время в^т боле^зны моей сей завѣ^т прп^дны^х ѡцѣ нших^т Іѡва и Ѡеѡдосіа Ски^тс[ки^х] много погрѣби^х рѣкою и че^рнило^м» [28, арк. 103-103 зв.].

А. Бельовський вважав, що книгописець Дорофей — другий ігумен монастиря. Однак збірник написаний у 70–80-х рр. XVII ст., коли іеросхимонаха Дорофея, що був родом із Щирця*, уже не було

* Тепер Пустомитівський р-н Львівської обл.

в живих, помер 7 травня 1650 р. під час подорожі по Молдавській землі, похований в Сочавицькому монастирі [3, с. 471]. Відповідно до часу написання книги — переписувачем її був інший ігумен Скиту Манявського — ієромонах Дорофей, який помер у Світлу седмицю 10 квітня 1686 р. «многолѣтнѣ потрѣдися в' монастыри по ро'зных' послѣшаніяхъ. Паче же на ігѹме^нствѣ премѣнающе. и тако в'нѹтрною боль'нію сѣло изнемо^г ско^нчаса» [3, с. 487-488].

Власник книги на форзацах Манявського збірника передає зміст та перелічує історичні факти, задокументовані у пам'ятці. Уточнює походження автора Житія Йова Княгиницького — Ігнатій з «Любарова» (зафіксовано у Підгорецькому списку), найімовірніше, — з Любартова*, адже саме тут 1604 р. Софія Острозька, дружина князя Костянтина Острозького, заснувала чоловічий Свято-Георгіївський православний монастир. А. Бельовський також подає історичні відомості про переписувача Ігнатія, зокрема зазначає, що підпис його задокументовано в рукописі А. Петрушевича [28, арк. Г]. Дослідник припускає, що цей же Ігнатій переписав Патерик печерський, що зберігається в бібліотеці Львівського університету, бо на с. 491 є запис: «написаса сіа книжица ієрѣмонахомъ Ігнатіємъ» [28, арк. I зв.]. Власник збірника фіксує ще інші відомі йому рукописи, що стосуються історії Скиту Манявського, зокрема статті у Слов'яно-греко-латино-польському збірнику XVII ст. [39], зазначає також, що в рукописі Михайла Гунашевського** на с. 259 є лист ігумена скитського до всіх іноків, підписаний 16 травня 1620 р. ігуменом Теодосієм [28, арк. I зв.].

Требник чернечий середини XVII ст. [41] з колекції А. Бельовського містить три служби: «Чинъ бываемый на вдѣаніе расы» [41, арк. 1-5 зв.], «Послѣдованіе малаго сбраса еже є^{ст} ман'тіа» [41, арк. 6-22], «Послѣдованіе провода инокомъ» [41, арк. 22 зв.-39]. В інвентарі рукописної збірки Оссолінеуму книга зафіксована під назвою «Провод инокомъ». Требник походить зі Смільницького жіночого монастиря, що задокументовано на передньому форзаці

* Тепер Любар, смт Любарського р-ну Житомирської обл.

** Збірник, укладений Михайлом Гунашевським у 40-х рр. XVII ст., можливо, через Д. Зубрицького потрапив до А. Бельовського, а від нього до А. Петрушевича, який подарував його разом з іншими рукописами університетській бібліотеці у Києві [46, с. 58].

книги 12 вересня 1694 р. та вписано склад його черниць: «Наталиа ігуменѣа, Оеѡфа^{на}, намѣсница, Єлена, А^нгелъна, Софїа, Алеѣза^{дра}, Серафїма, Магдалена, Али^{пида}, Єлисаѡеа, Мар^{та}, Аѡанасїа, Анисїа, Марїна» [41, арк. III зв.]. У записі на передньому форзаці книги А. Бельовський повідомляє також про існування будівель старого монастиря василіанок у с. Смольниця біля Старого Самбора, який після 1780 р. закрила австрійська влада [41, арк. I]. На нижньому форзаці книги власник сповіщає про те, що у старій розібраній церкві Старого Міста (Старого Самбора) був гробівець однієї із смольницьких монахинь — Акилини Вітулчачки, яка померла 1639 р. Дерев'яну табличку з написом, яка висіла в церкві над її гробівцем, він оглядав у 1853 р. [41, арк. Г зв.].

Колекція рукописів А. Бельовського містила також книгу полемічного змісту з популярним твором ученого-книжника Острозького науково-літературного гуртка, що виступив під псевдонімом Клірик Острозький, — «Исторїа ѡ листрїйском^т тоє^{ст} о разбойническо^м, фера^дско^м албо флоре^нско^м синодѣ вкоро^тцѣ правдиве списанаа» [11]. Це рукописна копія другої чверті XVII ст. зі стародруку, опублікованого 1598 р. в Острозі, в якій автор староукраїнською мовою на легендарній сюжетній основі створив картину Ферраро-Флорентійського собору 1439 р. На жаль, на арк. 30 цієї книги помітний вибілений круглий штамп розміром 55 мм, за яким не можна встановити попереднього власника пам'ятки. Слід зазначити, що А. Бельовському міг належати ще один неповний список цього твору останньої чверті XVII ст., що зберігається у рукописній збірці Оссолінеуму [12], а також написаний тією ж рукою і на такому ж папері Збірник святих отців про віру (Визнання віри Афанасія Александрійського та Геннадія, патріарха константинопольського, про віру «еже оубо право^славнїю вър^л имѣти ѡснованїе добри^х дѣ^л є^{ст}...») [10]. Найімовірніше, ці дві пам'ятки входили до складу одного збірника, а у XIX ст. їх опрацьовано як окремі одиниці збереження. Проте жодних свідчень про належність їх А. Бельовському, а також фрагмента Мінеї службової на січень кінця XVI ст. [29], не виявлено.

Колекціонер придбав Інвентар Успенської церкви у Львові [13] — книгу, яку 12 березня 1637 р. братський писар Костянтин Медзапета переписав зі старого інвентаря та доповнив його новими даними.

Статті у пам'ятці подані за розділами. Починає книгу список і короткий опис напрестольних Євангелій, далі зафіксовано перелік і опис предметів церковного вжитку (хрести, келихи і диски, кадильніці та кації, срібні лампи, корони і вінці, кивоти і мирниці, срібні ліхтарі, інші срібні вироби), мощі різних святих, книги за розділами: слов'янські, грецькі, латинські та польські. Пам'ятку продовжують переліки мальованих та окутих сріблом ікон, далі — богослужбовий одяг та його елементи (фелони або ризи, стихарі, епитрахилі, орари й омофори), інші предмети церковного вжитку (воздухи, антимінси, завіси, хустки, плащаниці тощо). Вкінці подано перелік втрачених і набутих речей у 1645 р. та придбаних у 1646 р., а також вклеєно аркуш зі списком реєстру срібла, що знаходилося 1658 р. у старій церкві.

Пам'ятка, названа у списку А. Бельовського «Пам'ять і житіє блаженного учителя нашего Костянтина Філософа» [31], написана скорописом в останній чверті XVII ст. Це список житія Кирила Філософа у редакції Хіландарського монастиря. Манускрипт зберігається тепер у колекції кирилических рукописних книг А. С. Петрушевича, який придбав його в Юстини Бельовської [38, с. 70].

Серед цінних писемних джерел із колекції А. Бельовського був збірник історичного змісту кінця XVII — початку XVIII ст. (1700–1707 рр.) під назвою «Літописці Волині та України» [24], написаний скорописом однією особою. Блок книги в оправі з картону, обтягнутого світлим пергаментом, на верхній кришці якої відтиснена золотом назва книги, а на корінці — автор літописних статей, київський міщанин «Бозько Балька»*. Із провенієнцій на книзі дізнаємося, що першим власником збірника до 1717 р. був ігумен (уставник) Києво-Межигірського Спасо-Преображенського монастиря Ілля Кошаковський. Він також міг бути переписувачем, укладачем та автором окремих статей збірника, зокрема, короткого Київського літопису, складеного в Межигірському монастирі. Адже відомо, що І. Кошаковський відредагував і переписав літописний ізвод 1620 р. уставника Успенської церкви на Подолі Кирила Івановича, редакцію якого взято за основу т. зв. Межигірського літопису [30, с. 37]. Останні роки життя І. Кошаковський

* **Боско, Бозько** — Богдан Балика — син Яцка Балики, київського війта, 1592–1611 рр. [37, с. XIV].

провів недалеко від місця свого народження — у Підгородиському монастирі Стрийського округу, де і помер 5 січня 1720 р., а книга залишилася власністю обителі, про що сповістив ігумен монастиря Ісаія Дунаєвський [24, арк. 2-5, 7-24]. 6 грудня 1750 р. руський провінціал ордену св. Василя Великого Сильвестр Коблянський повідомляє, що книгу з Городиського монастиря для користування взяв отець Ієронім Жураковський, яку після смерті останнього слід повернути до обителі, що й було зроблено [24, арк. 1-2]. Після того як Городиський монастир перестав існувати, у 1758 р. пам'ятку було передано до Львівського монастиря св. Георгія, про що свідчить запис на полях манускрипту, у тому числі про внесення інформації до каталогу монастирської бібліотеки [24, арк. 1, 84 зв.]. Слід відзначити, що через пошкоджений запис на верхньому полі та затертий відтиск печатки (розмір — 35 мм) на першому аркуші книги втрачено деякі факти до історії побутування пам'ятки.

Перша частина збірника («перший літописець») — «Кройника рѣсскаа в росси^искихъ самоде^пжцехъ и великихъ црѣхъ ѿкуду и како быша, подобаеъ взыскати здѣ во^нмѣ^м и ѱлыши^м и вбраще^м ѿ сего, яко ѿ Августа кесаря ры^мского корень ихъ вы^ишоль» [24, арк. 1-45 зв.] містить опис історичних подій до 1559 р. Вона є компіляцією з давніх літописів та праць істориків М. Бельського, А. Гваньїні, М. Стрийковського та ін. Після неї поміщено короткий виклад найважливіших подій, наявних у першій статті.

Автор літописів, київський міщанин Богдан Балака, задокументував себе уже в заголовку наступної статті, в якій йдеться про долю Лжедмитрія і детальний опис осади Москви 1612 р. — історико-мемуарної повісті «В Москвѣ и в Дми^трїю царику мо^сковско^м ло^жно^м» [24, арк. 46-50], де зазначив: «сіє писа^н мешчани^н кїевски^н имене^м Бо^ско Балыка, которы^н самъ та^м бы^л и самовидецъ тому былъ». Найімовірніше, він був автором і наступного літопису — «Лѣтописецъ вторы^н. В началѣ мона^стыра Пече^пского» [24, арк. 50 зв.-60 зв.], який складається із шести літописних уривків: 1) з 1051 до 1492 р. — уривки з літописів про Києво-Печерський монастир; 2) 1162–1492 рр. — уривки з літописів про Смоленськ, разом з короткими замітками про події у київських, литовських та московських землях; 3) 1386–1572 рр. — короткі записки про великих литовських князів; 1516–1600 рр. — короткі замітки до історії козацтва та Речі Посполитої;

4) 1393–1611 рр. — короткий літопис Київської і Волинської земель;
5) 1612–1620 рр. — детальний опис Київської землі, зроблений очевидцем подій. Стаття «Линѣя митрополитовъ кїевскихъ православныхъ» [24, арк. 60 зв.-64] містить перелік імен кївських митрополитів за 998–1690 рр. від Михайла до Варлаама Ясїнського. В кінці її іншим почерком дописано: «По немъ съль Іwасафъ Кроковски^н рокѸ 1709».

Наступна стаття «Выводъ народу славе^нскому и ру^скому» [24, арк. 64-67 зв.] складається з виписок із «Повісті минулих літ» та у вигляді додатків і пояснень доповнення з А. Гваньїні (про ріки в Сарматії) і хроніки М. Бельського (про події з історії Русі 1025–1378 рр.). У статті «Щ кроле^х по^нскихъ» [24, арк. 67 зв.-71] спочатку подані виписки з А. Гваньїні та М. Бельського про події XI ст., далі — Межигірський літопис за 1608–1700 рр., складений в монастирі укладачем збірника наприкінці XVII — початку XVIII ст., ймовірно, самим І. Кошаковським, який зосереджує увагу не лише на історії монастиря, а й описує селянсько-козацькі повстання 20–30-х рр. XVII ст., Визвольну війну 1648–1654 рр. та події наступних років. Остання стаття, «Во^нна волоскаѧ ѿ цесара туре^нкого Шмана. Противъ коронѧ по^нско^н по^ннесенѧѧ» [24, арк. 72-84 зв.], є перекладом одного із польських щоденників про похід польського та козацького війська під Хотин 1621 р., де відзначено роль у ньому Петра Конашевича-Сагайдачного.

У кінці книги власник А. Бельовський подає свій коментар до арк. 52 зв. рукопису [24, арк. II], а також відомості про Іллю та Філарета Кошаковських, зокрема запис на с. 74 інвентаря Львівського монастиря св. Юрія 1770 р. [24, арк. II зв.] про дар 1705 р. уставника Межигірського монастиря І. Кошаковського срібного хреста, а також про згадку в рукописі 1608 р., що зберігається в Румянцевському музеї [24, арк. III], кївського вїйта Якова Балики.

Ще одна пам'ятка історичного змісту з колекції А. Бельовського — Добромильський літопис [4], був вписаний на початку XVIII ст. на останньому аркуші однієї із літургійних книг м. Добромиля*. Цей манускрипт, що зберігався уже далеко від міста, знайшов і придбав колекціонер [37, с. 2]. Літописні записи рукопису охоплюють події 1648–1708 рр., їх уклав намісник церкви

* Тепер Старосамбірський р-н Львівської обл.

Різдва Пресвятої Богородиці Симеон Коростенський. Автор починає літописання з Визвольної війни 1648 р. та зосереджує увагу на таких історичних подіях: вторгнення шведів та похід українських і російських військ на Польщу 1655 р., похід угорців на Краків 1657 р., здобуття турками Кам'янця-Подільського 1672 р., турецькі походи 1673 р., перемога над турками під Віднем 1683 р., набіг татар на Львів 1695 р. та відступ турків 1699 р. з Кам'янця. С. Коростенський повідомляє також про голод, повені, мор, комету, дорожнечу. Тепер Добромильський літопис зберігається у рукописному відділі бібліотеки Національного закладу ім. Оссолінських у Вроцлаві, куди разом з іншими рукописами був переданий у 1944 р. на основі повоєнних рішень урядів СРСР і ПНР.

Збірка рукописів А. Бельовського містила список 1755 р. з Почаївського видання 1618 р. «Зерцала богословії» Кирила Транквіліона Ставровецького [40]. Переписав його Іоан Жуковський у м. Ляхівці* на честь закладення храму Різдва Пресвятої Богородиці Підгорянської. Книгописець відтворив запис з титульного аркуша стародруку, скопіював передмови К. Ставровецького (у першій — звернення до читача, у другій — присвята пану Олександрові, очевидно, князю Олександрю Пузині), лексикон, текст пам'ятки, що складається з двох частин, де викладена перша українська теологічна догматична система та подані окремі відомості з природничих наук. В кінці книги, як і в стародруці, вписана «Мл̄тва прежде тр̄длолюбца о сове^ршенію» [40, арк. 73 зв.-74 зв.] та доповнено «Л̄тописець албо кронькъ ѿкъ мѣста заложє^нни», «Титули и печати патрїа^рховъ четвероп^рто^лни^х» [40, арк. 74 зв.-75], де подані відомості про заснування міст (Кракова, Замостя, Кам'янця, Брацлава, Рима), погодні явища 1699, 1704, 1706, 1708 рр., титули патріархів, а також «Л̄тописець албо кронькъ» — задокументовано цікаві для автора перепису історичні події та метеорологічні відомості з життя краю за 1062–1763 рр. [40, арк. 75-76 зв.]. А. Бельовський на форзацах книги подає історичні дані про м. Ляхівці Кременецького повіту, отримані з рукописів збірки Оссолінських № 499, 500 та інших джерел, а також нотатки, пов'язані із текстом «Літописця».

* Тепер смт Підгір'я Хмельницької обл.

У власність А. Бельовського потрапила одна з книг бібліотеки священничої родини Свідзінських із Перемишльщини [17] — «Літописні записки Павла Свідзінського» XVIII ст. [23], які у списку колекціонера фігурують під назвою «Підгірські записки Івана та Павла Свідзінських». Ця пам'ятка засвідчує, що серед різноманітних родинних зацікавлень для Павла Свідзінського небайдужою була історія свого краю та родини. П. Свідзінський у своїх замітках фіксує інформацію про сарану 1648–1651 рр., комету 1664, 1680 рр., татарський набіг на Польщу 1672 р., епідемію в Галичині 1705 р., повінь, неврожай та тяжкі хвороби 1735 р., дороговизну, голод та епідемії 1736 р., відхід з Польщі російських і українських військ 1736 р. Автор докладно подає відомості про своє життя: одруження 24 вересня 1727 р., купівлю 1733 р. для власної потреби і для своїх дітей Псалтиря у Львові, отримання лодинського попівства 1734 р. та бірецького намісництва 1740 р., купівлю й обмін житла 1734 р., смерть дружини Анастасії 1747 р. Автор вписує також відомості, що стосуються його родини, — одруження сестри Анастасії з Єрофеем Думовичем (12 листопада 1723 р.) тощо. А. Бельовський доповнює літописні записки П. Свідзінського своїми виписками аналогічного змісту, зробленими у перемишльській бібліотеці І. Лаврівського [23, арк. 6-8 зв.] з провенієнцій рукописного Пролога 1632 р., якого переписав Макарій до церкви Св. Ілії с. Тернівці, довгі роки священниками якої була родина Свідзінських.

А. Бельовський придбав Збірник апокрифів середини XVIII ст. (1756 р.) [8], переписувачем і першим власником якого був о. Теодор, попович тухлянський [8, арк. 24 зв., 33 зв., 88 зв.]. Збірник розпочинається статтею астрологічного змісту «Книга свѣздочес^тва» [8, арк. 1-6]. У пам'ятці поміщено проповіді на Різдво Христове, Собор Пресвятої Богородиці, Богоявлення Господне. Це старозавітні апокрифи — оповідання про Варлама у статті «Казання на Рождество Хво» 1756 р. [8, арк. 10-13] й апокрифічні євангелія, такі як пророцтва про Ісуса («Казання ѡ ѡ[ви]вше^иста свѣ³дѣ і ѡ свѣ³дѣ і ѡ чѣдѣ би^вше^м в Пе^рсидѣ в бо^жниці пе^рсидской ѡ полно^щ» [8, арк. 13 зв.-14], «Ѱходѣ ѡнихѣ трехѣ кроулеи ѡ Персиды до Іероусалимоу» [8, арк. 24-27]; про народження Ісуса Христа («Казання ѡ предивно^м и невимовно^м Ро^ждествѣ Хво^м Г^сда Б^га» [8, арк. 14 зв.-20 зв.], «О звѣ³дѣ, которю маєть Пре^сватаа Б^га на собѣ

и что са на не^и знача^т три свѣ[з]ды» [8, арк. 20 зв.-22 зв.], «Казаніє на Собо^{пв} Пре^стой Б^рці или по Ро^жде^ствѣ Х^в в неделю и на ст^ы^х младе^н^с избіе^н^и^х ѿ Ірода ц^ра» [8, арк. 27-30]; Ісусове дитинство («Казаніа на Богоявлениє Господне, пролог^с ко чител^т^нику» [8, арк. 30-37 зв.], а також есхатологічні апокрифи («Историа в женѣ Мандонѣ ц^рици б^е³бо^жно^и и б^е^стиальной» [8, арк. 37 зв.-41], «Повѣсть в трехъ юноша^х ц^ре^х б^ратиахъ роднихъ» [8, арк. 41 зв.-43 зв.], «Рациа в цари Михаилѣ како боудеть цар^е^м тритца^т лѣтъ» [8, арк. 43 зв.-46 зв.], «В ц^рствѣ антихристовѣ и дне^х послѣ^д^н^и^х» [8, арк. 46 зв.-48 зв.]. Пам'ятка містить й інші жанри художньої літератури — «П^ь^нь в свѣтъ» (поч.: «А хто^ж на се^м свѣтъ б^е³ долѣ вродилс^а ...» [8, арк. 8-9 зв.], «Повѣст^с в човеци и смерти» [8, арк. 76-82]; «Слово в єдино^и девици поустинножителници» [8, арк. 48 зв.-52 зв.]. У збірнику наявні також статті господарського змісту («Наука в пчела^х стого Зосима кто ихъ хоче^т плодити такъ чинити потреба» [8, арк. 84-85]; «Наука о sczurасі» [8, арк. 85-86]), а також практичні народні поради («Проразумьніє в боле³ни» [8, арк. 6-7]; «Вещи в недѣл^ющі^х аще ли оумре^т или вживеть» [8, арк. 7-7 зв.], «Молитва ѿ оуроко^в над пчелами» [8, арк. 87 зв.]. У збірнику подано й польські молитви [8, арк. 53-75 зв.].

Копії ХІХ ст. придбаних давніх кириличних манускриптів А. Бельовський також вписав до своєї рукописної колекції. Зокрема фоліант у коричневій шкіряній оправі з тисненням на кришках орнаментальних рамок та на корінці золотом: «Лѣтопись Ивана Черноризца» [25], що є повною копією другої чверті ХІХ ст. з втраченого кодексу греко-католицького каноніка Івана Лаврівського. Оригінал цього літопису описав Я. Головацький: рукописний кодекс ХVІ ст. формату 4⁰ з втраченими початковими аркушами, без оправы. Після смерті І. Лаврівського А. Бельовський двічі побував у Перемишлі (1849 і 1850 рр.), зробив нотований список рукописів Бібліотеки греко-католицької капітули в Перемишлі [51, арк. 13-28].

У листопаді 1851 р. в читальні цієї бібліотеки він занотував хронологію подій поаркушево (з арк. 1-89), відображених у пам'ятці. Проте він відзначив, що після довгих пошуків у заснованій І. Лаврівським бібліотеці оригіналу він так і не знайшов. Йому вдалося знайти копію у брата каноніка і, за посередництвом певних осіб,

відкупити її у родини І. Лаврівського, про що засвідчив 15 липня 1853 р. На підтвердження існування оригіналу А. Бельовський у кінці книги вклеїв написаний на двох аркушах лист Я. Головацького, у якому він повідомляє, що в книгосховищі архідиякона Лаврівського є важливий рукопис, що містить Літопис руський (хронологія подій подана за 890–1499 рр., найдавніші відомості взято із Нестора, проте подано повніше, ніж у Кролевецькому рукописі). Далі І. Головацький виписав цитати з оригіналу, вказав на подібність їх з Іпатіївським літописом та зазначив, що кінець написано у Великоросії, бо детально подано діяння князів і митрополитів московських. Оригінал літопису 1822 р. у Перемишлі оглядав також російський вчений Петро Кеппен, який повідомив, що зробити копію літопису розпорядився граф М. П. Румянцев, товариство якого займалося виявленням, копіюванням й опрацюванням літописів і давніх актів.

Відомі ще дві тогочасні копії літопису І. Лаврівського:

1) повна копія, обсягом 355 арк., зберігається у рукописному фонді бібліотеки графів Баворовських [27], її у спадкоємців за 20 флоринів австрійської валюти придбав історик Денис Зубрицький, від якого потрапила до бібліотеки гр. Баворовських;

2) фрагмент із 89 аркушів, що зберігається у рукописному фонді Оссолінських [26].

Копію Літопису з часу Лжедмитрія [21] виготовлено ХІХ ст. з оригіналу рукопису ХVІІ ст., за свідченням А. Бельовського, що знаходився в бібліотеці Володимира гр. Броель-Плятера у Вишнівці* («Biblioteka Włodzimierza hr. Broel-Platera w Wiszniowcu»), про що повідомляє власник на передньому форзаці. Колекціонер мав також у своїй збірці рукописів виготовлену у ХІХ ст. скорописом копію праці «Правдивий опис поведження Дмитра Івановича (Самозванця) з рукопису Станіслава Немойовського підстолого коронного асистента і пацієнта р. 1606» [36].

У колекцію власних рукописів А. Бельовський включив факсимільні видання 50–60-х рр. ХІХ ст. кириличних рукописних книг — «Літописець литовський» 1547 р. [22], відомий як Білорусько-литовський літопис Рачинського, що складає частину Збірника

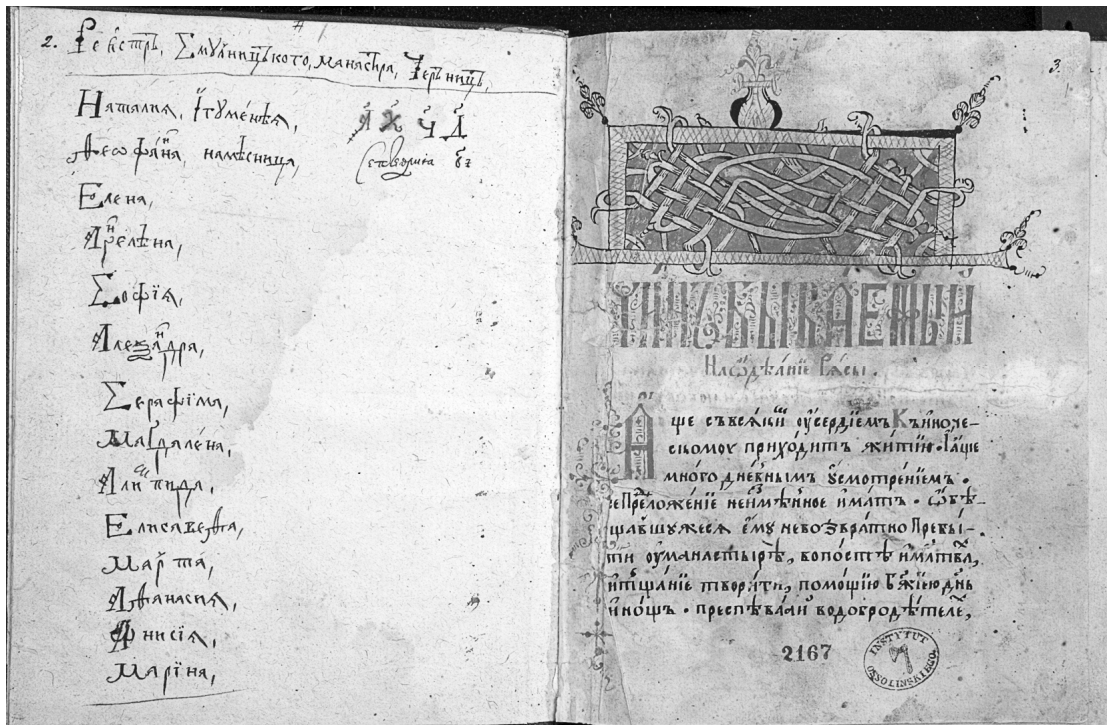
* Тепер смт Вишнівець Збарзького р-ну Тернопільської обл.

Бібліотеки Рачинського у Познані (№ 94, арк. 235-291), а також «Житіє Кирила Філософа» [5] — фрагмент Збірника XVI ст. з бібліотеки Львівського університету (старий шифр: I B 1).

Проаналізувавши колекцію рукописів А. Бельовського, встановлено, що він був власником 11-ти кириличних рукописних книг XV–XVIII ст., 3-х рукописних копій XIX ст. та 2-х факсимільних видань кириличних манускриптів XVI ст. При відборі пам'яток колекціонер зосереджував увагу на предмет своїх наукових зацікавлень, пов'язаних передусім з літописанням, а також кодексів, які фіксують інформацію про духовність та художню літературу українського народу. Історик у своїх дослідженнях використовував належні йому писемні пам'ятки, сам опублікував текст Добромильського літопису [52] та «Підгорецькі записки» Павла Свідзінського [3], на форзацах книг вписував відомі йому факти, що стосувалися тексту пам'яток.

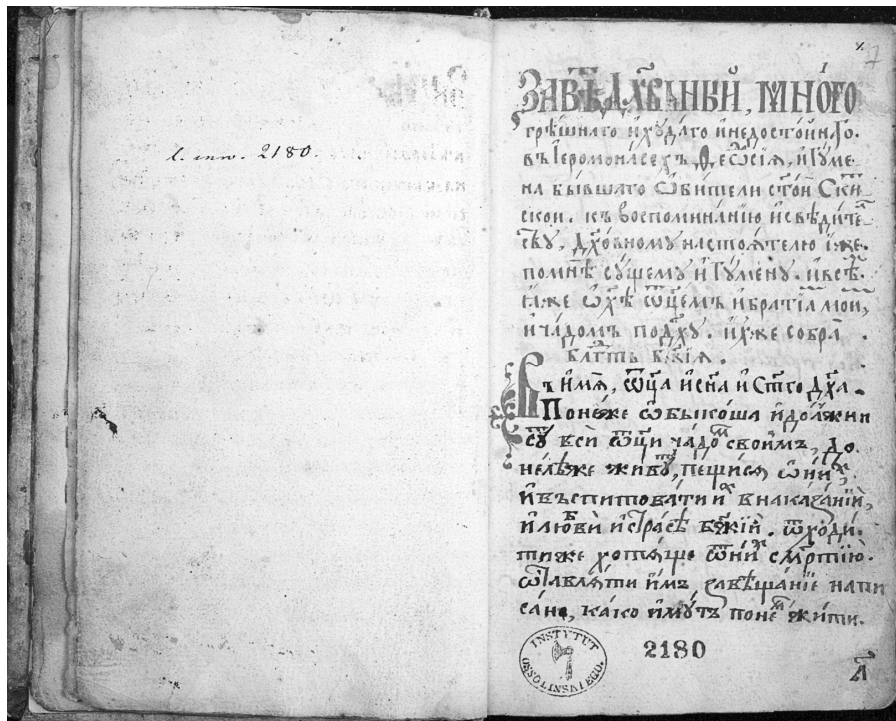
Згодом кириличні рукописні книги з колекції А. Бельовського були введені у науковий обіг передусім завдяки оглядовим статтям про збірку Оссолінських О. Кочубинського [18], В. Перетца [33] та І. Лінниченка [20]. Літописи з колекції А. Бельовського досліджували І. Шараневич [58], В. Антонович [1; 37], І. Крип'якевич [19], Ю. Мицик [30]. Відомості з історичних пам'яток вийшли друком у праці А. С. Петрушевича «Сводная Галицко-русская летопись съ 1600 по 1700 годъ» [35]. Апокрифи зі Збірника середини XVIII ст. опрацювали й опублікували О. Калитовський [14; 15] та І. Франко [42-45]. Дані з Манявського збірника були предметом розгляду під час написання історії Скиту Манявського [3; 47].

У січні 1940 р. кириличні рукописні книги з колекції А. Бельовського у складі рукописного фонду бібліотеки Національного закладу ім. Оссолінських було включено до фондів новоствореної бібліотеки філіалу АН УРСР у Львові. Усі вони, крім Добромильського літопису, тепер зберігаються у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

Требник чернечий. Серед. XVII ст.

ЛНБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів.— Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2167.— Арк. III зв., 1.

Манявський збірник. Остання чв. XVII ст.

ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2180. — Арк. VI зв.-1.

1. [Антонович В.]. Записки кievскаго мiщанина Божка Бальки о московской осаде 1612 года (Изъ лiтописнаго сборника Ильи Кощаковскаго) / В. А. // Киевская Старина. — 1882. — Т. III. — С. 97-105.
2. Бельовський А. Листи до А. С. Петрушевича 1851–1864 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 77, оп. IV, од. зб. 72. — 12 листів, 24 арк.
3. Великий Скит у Карпатах : у 3 т. / голов. ред. Микола Кузутяк. — Львів, 2013. — Т. 1 : Патерик Скитський. Синодик. — 728 с.
4. Добромильський лiтопис Симеона Коростенського 1648–1708 рр. XVIII ст. // Бiблiотека Нацiонального закладу ім. Оссолинських у Вроцлавi. Відділ рукописів. — Од. зб. 2166. — 1 арк.
5. Життє Кирила Фiлософа. Факсимiле // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2071. — 4 арк.
6. Журнал вхiдної документацiї Оссолинеуму за 1876 р. («Protokół czynności — podawczy za rok 1876») // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 4, оп. IV, од. зб. 18. — 42 арк.
7. Журнал вхiдної документацiї Оссолинеуму за 1877 р. («Protokół podawczy za rok 1877») // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 54, оп. IV, од. зб. 19. — 34 арк.
8. Збiрник апокрифiв. Серед. XVIII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2189. — 88 арк.
9. Збiрник-конволют. Кiн. XV — поч. XVI ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 77, оп. 1, од. зб. 8. — 196 арк.
10. Збiрник святих отцiв про вiру. Остання чв. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2187. — 14 арк.
11. «Историа в листрiйском^ф тоє^{ст} о разбойническо^м, фера^рско^м albo флоре^нско^м синодѣ вкоро^тцѣ правдиве списана». Друга чв. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2210. — 30 арк.
12. «Историа в листрiйском^ф тоє^{ст} о разбойническо^м, фера^рско^м albo флоре^нско^м синодѣ вкоро^тцѣ правдиве списана». Остання чв. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2188. — 13 арк.
13. Инвентар Успенської церкви у Львовi. 1637 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2170. — 84 арк.
14. Калитовський О. Матерiялы до давной руской литературы / Д-ръ Ом. Калитовскiй // Зоря (Львовъ). — 1884. — № 8. — С. 65-66 ; № 9. — С. 73-75 ; № 10-11. — С. 84-85 ; № 12. — С. 97-98.
15. Калитовський О. Матерiялы до руской литературы апокрифичной / Д-ръ Ом. Калитовскiй. — Львовъ, 1884. — 54 с.

16. Каманін І. Водяні знаки на папері українських документів XVI і XVII в.в. (1566–1651) / Іван Каманін, Олександра Вітвицька. — Київ, 1923. — 29, 144 с.
17. Кольбух М. З історії бібліотеки родини Свідзінських / Кольбух Марія // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 152-159.
18. Кочубинский А. Отчетъ о занятіяхъ славянскими нарѣчіями, командированного за границу доцента Импер. Новорос. университета А. Кочубинскаго за время отъ 1-го августа 1874 г. по 1-е февр. 1875 г. // Записки Императорскаго Новороссійскаго университета. — Одесса, 1876. — Т. XVIII. — С. 191-266.
19. Крип'якевич І. П. Літописи XVI–XVIII ст. в Галичині / І. П. Крип'якевич // Історичні джерела та їх використання. — Київ, 1964. — Вип. 1. — С. 63-80.
20. Линниченко И. Архивы въ Галиціи / И. Линниченко // Кіевская Старина. — 1888. — Т. XXII. — С. 349-380.
21. Літопис з часу Лжедмитрія. Копія XIX ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2169. — 202 арк.
22. «Літописець Великого князівства Литовського і Жомоитского». 1547 р. Факсиміле // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2070. — 34 арк.
23. «Літописні записки Павла Свідзінського за 1664–1768 рр.». XVIII ст. // ЛННБ. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2171. — 8 арк.
24. «Літописці Волині та України». Кін. XVII — поч. XVIII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2168. — I, 84, II 7 арк.
25. «Літопись Івана Черноризца». Копія другої чв. XIX ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2126. — 306 арк. (арк. 2 — чистий).
26. «Літопись Івана Черноризца». Копія другої чв. XIX ст. Фрагмент. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2178. — 89 арк.
27. «Літопись Івана Черноризца». Копія другої чв. XIX ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 4, оп. 1, од. зб. 526. — 355 арк.
28. Манявський збірник. Остання чв. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2180. — IV, 103, Г арк.
29. Мінея службова на січень. Кін. XVI ст. Фрагмент // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2238. — 14 арк.
30. Мыцык Ю. А. Украинские летописи XVII века / Ю. А. Мыцык. — Днепропетровск, 1978. — 88 с.
31. «Пам'ять і життє блаженного учителя нашого Костянтина Філософа». Остання чв. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 77, оп. 1, од. зб. 9. — 19 арк.

32. Патерик Скитський. Кін. XVI ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2177. — 338 арк.
33. *Перетц В. Н.* Отчетъ о занятіяхъ во время заграничной командировки въ лѣтнее вакаціонное время 1907 года / *Проф. В. Н. Перетцъ.* — Київ, 1907. — 22 с.
34. *Петрушевич А. С.* Листи до А. Бельовського 1853–1856 рр. // Бібліотека Національного закладу ім. Оссолінських у Вроцлаві. Відділ рукописів. — Од. зб. 2432. — С. 9-22.
35. *Петрушевич А. С.* Сводная Галицко-русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ / *Петрушевич А. С.* — Львовъ, 1874. — 700 с.
36. «Правдивий опис поведження Дмитра Івановича (Самозванця) з рукопису Станіслава Немойовського підстолого коронного асистента і пацієнта р. 1606» // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2024. — 38 арк.
37. Сборникъ лѣтописей, относящихся къ исторіи Южной и Западной Руси, изданный комиссією для разбора древнихъ актовъ, состоящей при Киевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-Губернаторъ / предісловіе *В. Антоновича.* — Київ, 1888. — LIX, 322 с.
38. *Свенціцький І.* Опис рукописів Народного Дому з колекції Ант. Петрушевича / *Д-р Іларіон Свенціцький.* — Львів, 1906. — Ч. 1. — XIV, 242 с. — (Українсько-руський архів ; т. 1 ; Рукописи Львівських збірок ; вип. 1).
39. Слов'яно-греко-латино-польський збірник. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 827. — 318 арк.
40. Ставровецький Кирило Транквіліон. «Зерцало богословія». 1755 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2172. — II, 79 арк.
41. Требник чернечий. Серед. XVII ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2167. — III, 39, Г арк.
42. *Франко І.* Апокріфи і легенди з українських рукописів / зібрав, упоряд. і пояснив *Др. Іван Франко.* — Львів, 1896. — Т. I : Апокріфи старозавітні. — LXVI, 394 с. — (Памятки українсько-руської мови і літератури. I).
43. *Франко І.* Апокріфи і легенди з українських рукописів / зібрав, упоряд. і пояснив *Др. Іван Франко.* — Львів, 1899. — Т. II : Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні Євангелія. — 443 с. — (Памятки українсько-руської мови і літератури. II).
44. *Франко І.* Апокріфи і легенди з українських рукописів / зібрав, упоряд. і пояснив *Др. Іван Франко.* — Львів, 1902. — Т. III : Апокріфи новозавітні. Б. Апокріфічні діяння апостолів. — 360 с. — (Памятки українсько-руської мови і літератури. III.).

45. *Франко І.* Апокріфи і легенди з українських рукописів / зібрав, упоряд. і пояснив *Др. Іван Франко*. — Львів, 1906. — Т. IV : Апокріфи есхальотичні. — 524 с. — (Памятки українсько-руської мови і літератури. IV.).
46. *Фрис В.* Рукописна книга в бібліотеці Львівського Ставропігійського братства / *Фрис Віра* // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні : матеріали наук. конф. 4-5 квіт. 1996 р. — Львів, 1996. — С. 55-60.
47. *Целевич Ю.* Історія Скиту Манявського wraz зъ збѣрникомъ грамотъ, листѣвъ и деякихъ судовыхъ документѣвъ, дотычныхъ того монастиря / *Д-ръ Юліанъ Целевичъ*. — Львовъ, 1887. — 136, СХІХ с.
48. *Щурат В.* На досвітку нової доби. Статті й замітки до історії відродження Гал[ицької] України / *Василь Щурат*. — Львів, 1919. — 178 с.
49. [*Bielowski A.*]. Biblioteki Lwowskie. IV. Biblioteka xx. Bazylianow // *Dziennik literacki*. — 1852. — S. 106-107.
50. *Bielowski A.* О рѣкописачъ знајдујачъ сѣ въ библиотечачъ лвовскихъ и przemyskich, w. XIX. / *August Bielowski* // ЛІННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2391. — 102 арк.
51. *Bielowski A.* О рѣкописачъ знајдујачъ сѣ въ rozmaitychъ bibliotечачъ galicyjskichъ XIX w. / *August Bielowski* // ЛІННБ України ім. В. Стефаніка. Відділ рукописів. — Ф. 5, оп. 1, од. зб. 2392. — 75 арк.
52. *Bielowski A.* Spominki Podkarpatskie. I. Dobromilskie / *przez Augusta Bielowskiego* // *Głos*. — № 37. — S. 1-2.
53. *Bielowski A.* Spominki Podkarpatskie. Tarnawieckie i Łodzińskie / *przez Augusta Bielowskiego* // *Głos*. — № 38. — S. 1-2.
54. *Gałyga M.* Z działalności Augusta Bielowskiego w Ossolineum 1851–1864. / *Mieczysław Gałyga* // *Z dziejów Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Studia i materiały*. — Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk, 1978. — S. 63-121.
55. Informator o polonikach w zbiorach rękopiśmiennych Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki Ukrainy im. Wasyła Stefanyka / oprac.: *Maciej Matwijów* i *Elżbieta Ostromęcka*. — Wrocław, 2010. — Część I : Zbiory Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich zinwentaryzowane przed 1945 r. — XXVI, 541 s.
56. *Laucevicius E.* Popierius Lietuvoje XV–XVIII a. Atlasas : [y 2 kn.]. — Vilnius, 1967. — 577, 287 p.
57. *Semkowicz W.* Bielowski August / *Władysław Semkowicz* // *Polski słownik biograficzny*. — Kraków, 1936. — Т. II. — S. 58-59.
58. *Szaraniewicz I.* O latopisach i kronikach ruskich XV i XVI wieku, a zwłaszcza o Latopisie Wielikoho kniazstwa Litowskoho i Żomojtskoho / *Izydor Szaraniewicz* // *Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności*. — Kraków, 1882. — Т. XV. — S. 351-413.